

УДК 343.9

Анна Миrowsька,*канд. юрид. наук,
професор кафедри криміналістики та судової медицини
Національної академії внутрішніх справ***Леся Патик,***канд. юрид. наук,
доцент кафедри криміналістики та судової медицини
Національної академії внутрішніх справ*

РОЛЬ ДЕЯКИХ УЧАСНИКІВ СЛІДЧО-ОПЕРАТИВНОЇ ГРУПИ В ДІЯЛЬНОСТІ ЩОДО ЗБОРУ КРИМІНАЛІСТИЧНО ЗНАЧУЩОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПІД ЧАС ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ

Статтю присвячено розкриттю ролі деяких учасників слідчо-оперативної групи в діяльності щодо збору криміналістично значущої інформації під час огляду місця події. Роль кожного з учасників слідчо-оперативної групи на місці події важлива й необхідна для якісного та кількісного збору криміналістично значущої інформації. Варто не виділяти окремо кожного учасника слідчо-оперативної групи, а розглядати їх як єдине ціле, оскільки лише в тісній співпраці вони здатні вирішувати завдання досудового розслідування.

Ключові слова: слідчо-оперативна група, криміналістично значуща інформація, досудове розслідування.

Постановка проблеми. Незважаючи на те, що під оглядом розуміють «процесуальну діяльність слідчого, реалізуючи яку він виявляє, досліджує, оцінює і фіксує стан, властивості й ознаки матеріальних об'єктів, пов'язаних з подією, що розслідується, з метою з'ясування обставин кримінального провадження» [1, с. 69], все одно така діяльність не лягає на плечі лише одного слідчого, а здійснюється всіма учасниками слідчо-оперативної групи (далі – СОГ). Звичайно збір криміналістично значущої інформації здійснюється такими працівниками поліції, як: працівник оперативно-розшукового підрозділу, інспектор-криміналіст, дільничний поліцейський, кінолог зі службовою собакою тощо. Усі вони, виконуючи кожен свою роботу, роблять вагомий внесок у роботу щодо виявлення, фіксації та вилучення доказів злочинної події.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням тактики огляду місця події займалися багато вчених-криміналістів, зокрема, слід назвати таких, як: Р. С. Белкін, О. І. Дворкін, Е. П. Іщенко, Н. І. Клименко, О. А. Леві, В. К. Лисиченко, М. П. Молібога, Є. О. Разумов, В. Ю. Шешітько, та багато інших. Однак для швидкого, повного та ефективного розслідування кримінальних правопорушень важливим є не лише тактика

проведення такого виду огляду, але й діяльність кожного учасника СОГ на місці події щодо виявлення, фіксації та вилучення доказової інформації. У світлі внесення змін у кримінальне процесуальне законодавство та інші нормативно-правові акти, що регулюють діяльність СОГ на місці події, актуальними та такими, що потребують наукового вивчення, залишаються питання розуміння ролі кожного із учасників СОГ у процесі збору доказової інформації.

Формування цілей. Метою статті є з'ясування ролі кожного з учасників слідчо-оперативної групи у зібранні криміналістично значущої інформації під час огляду місця події.

Виклад основного матеріалу. Огляд місця події є невідкладною слідчою (розшуковою) дією, яка спрямована на збір криміналістично значущої інформації з метою повного, всебічного та ефективного розкриття та розслідування кримінальних правопорушень. Завданнями огляду є: 1) виявлення слідів кримінального правопорушення й інших об'єктів, що можуть бути залучені до матеріалів кримінального провадження як речові докази; 2) з'ясування обстановки кримінального правопорушення; 3) виявлення інших обставин, які мають значення

для кримінального провадження; 4) відображення (фіксація) в протоколі та додатках до нього всіх дій слідчого і всіх виявлених обставин [1, с. 69]. Такий комплекс дій слідчому самостійно, за відведення кримінальним процесуальним кодексом України строк здійснити дещо проблематично. Саме тому законодавець і уповноважив інші підрозділи Національної поліції допомагати слідчому у розслідуванні кримінальних правопорушень.

Така узгоджена взаємодопомога у розслідуванні злочинів починається уже на початковому етапі, під час проведення огляду місця події у складі слідчо-оперативної групи. Завданням останньої є виявлення, фіксація, вилучення та пакування слідів кримінального правопорушення, речових доказів, установлення свідків та потерпілих, з'ясування обставин кримінального правопорушення, що мають значення для всебічного, повного і неупередженого їх дослідження та встановлення осіб, які його вчинили [2]. Виходячи із завдань, що стоять перед СОГ, можна передбачити необхідність у комплексній взаємодії осіб, що входять до її складу.

Наказом МВС України № 575 від 07.07.2017 встановлено, що до складу слідчо-оперативної групи (далі – СОГ) входять слідчий, працівник оперативного підрозділу, інспектор-криміналіст (технік-криміналіст), а також у разі потреби кінолог зі службовою собакою [2]. Однак можна констатувати, що таке коло осіб дещо ширше і пов'язане з вихідною інформацією, що отримує слідчий від чергового по Відділу поліції. Запропонована у Законі стандартна кількість працівників поліції може змінюватися: наприклад, якщо у вихідних даних вказано, що є два трупа з ознаками насильницької смерті, то до складу СОГ приєднуються ще й судово-медичний експерт, криміналістична лабораторія Експертної служби МВС України та інші учасники. Це пов'язано з тим, що СОГ формується конкретно для виїзду на місце події та виконання збору криміналістично значущої інформації. А якщо є труп, то його огляд має здійснювати спеціаліст у галузі судової медицини, оскільки саме він констатує смерть та допомагає виявити і правильно описати характер пошкоджень на відповідних частинах тіла.

Роль кожного із зазначених вище суб'єктів дуже важлива та необхідна для швидкого, повного та ефективного збору доказової інформації під час огляду місця події. Це пов'язано з тим, що вони спрямовують свою діяльність на виявлення, фіксацію, вилучення та пакування слідів кримінального правопорушення, речових доказів, встановлення свідків та потерпілих, з'ясування об-

ставин кримінального правопорушення, що мають значення для всебічного, повного і неупередженого їх дослідження та встановлення осіб, які його вчинили. Однак у практичних підрозділах між працівниками поліції точаться дискусії з приводу обсягу покладених на них робіт, де кожен із працівників різних підрозділів стверджує, що робить роботу за інших, що його діяльність найважливіша та найнеобхідніша. Гадається, що виділити когось окремо як найважливішого суб'єкта неможливо, оскільки у кожного з них – свої функції, права та обов'язки і кожен із них не зможе зробити якісно та кількісно той обсяг роботи, який досягається їхніми спільними діями. Тому виокремлювати когось як найкращого чи як найбільш завантаженого такою роботою тактично не правильно. А от розкрити діяльність кожного учасника слідчо-оперативної групи необхідно для подальшого встановлення ролі кожного з них у проведеному слідчих (розшукових) дій.

Неоціненну роль на місці події здійснюють слідчі, оскільки на їхні плечі лягає весь процес не лише організації та проведення цієї слідчої (розшукової) дії, а й проведення розслідування кримінального правопорушення в цілому. І тут важливу роль відіграє процес збирання криміналістично значущої інформації під час ОМП, повнота його проведення, оскільки результат розслідування залежатиме від отриманої якісної та кількісної слідчої інформації, яка надалі буде формувати міцну доказову базу.

Повнота дослідження обстановки місця події може бути забезпечена за умови, що огляд здійснюватиметься планомірно, з таким розрахунком, щоб, вибираючи певний метод огляду, слідчий послідовно, за завчасно продуманим планом вивчив матеріальну обстановку місця події у повному обсязі. Планомірність досягається у разі, коли до обстановки місця злочину підходять не як до випадкового скупчення окремих слідів та предметів, а як до взаємопов'язаної системи об'єктів, які закономірно відображають діяльність злочинця, його жертви та інших осіб [3, с. 14].

Слідчий – це основна та головна фігура у процесі організації, планування та проведення розслідування взагалі та окремих слідчих (розшукових) дій зокрема. Слідчий не лише організовує проведення такої слідчої (розшукової) дії на підготовчому етапі до її проведення, а й контролює і спрямовує діяльність учасників СОГ на місці, вирішує питання організаційного та тактичного характеру, веде протокол огляду тощо. Також він відповідає за якість проведення огляду місця події загалом. Він фіксує відомості щодо обставин учи-

нення кримінального правопорушення, вилучає речі і документи, які мають значення для кримінального провадження, та речі, вилучені з обігу. Особлива його роль полягає у забезпеченні належного зберігання вилучених матеріальних об'єктів для подальшого направлення для проведення судової експертизи [2].

Головним чином він координує весь процес проведення огляду, і оскільки саме він оперує зібраними доказами на подальшому етапі розслідування кримінальних правопорушень, то він найбільше за всіх учасників СОГ зацікавлений у щонайбільшій якості та кількості зібраної криміналістично значущої інформації.

Усі дії слідчого мають бути спрямовані на забезпечення таких завдань, що стоять перед оглядом: 1) безпосереднє вивчення обстановки місця події для з'ясування характеру та обставин події; 2) виявлення, фіксація, вилучення, дослідження, оцінка слідів і речових доказів; 3) одержання інформації для висунення та перевірки версій щодо події злочину; 4) одержання даних для організації оперативно-розшукових заходів та використання допомоги громадськості, переслідування підозрюваної особи, встановлення її особистості, мотивів вчинення злочину; 5) виявлення причин і умов, які сприяють скоєнню злочину чи полегшують його [4, с. 419].

Як уже було зазначено, слідчому на допомогу у зборі доказової інформації уповноважили й інших учасників СОГ, зокрема: 1) працівників оперативних підрозділів; 2) інспектора-криміналіста, експертів Експертної служби МВС України, судово-медичного експерта, лікаря, психолога та інших спеціалістів різних галузей знань; 3) працівників патрульної поліції; 4) дільничних офіцерів поліції; 5) кінолога із собакою.

Працівники **патрульної поліції** приїждять на місце події першими і забезпечують його охорону, і говорити, що вони не відіграють ніякої ролі у процесі збору доказової інформації, не можна, тому що вони сприяють збереженню криміналістично значущої інформації, яку надалі слідчий разом з іншими учасниками СОГ будуть збирати після приїзду на місце події. Саме працівники патрульної поліції мають вживати усіх заходів щодо збереження обстановки місця події, для того щоб вони самі та сторонні особи не знищили слідову картину та не утворили нових слідів.

Після приїзду на місце події патрульний має оцінити подію, що сталася, і встановити межі, де могли б залишитися сліди її вчинення; забезпечити збереження таких слідів до приїзду СОГ. Важливість таких дій полягає у збереженні слідової інформації, яка є ґрунтовним матеріальним та ідеальним відобра-

женням злочинної події і надалі слугує доказовою базою у розслідуванні конкретного кримінального правопорушення.

Відповідно до ст. 41 КПК України працівники **оперативного підрозділу** здійснюють слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії в кримінальному провадженні за письмовим дорученням слідчого. Під час виконання доручень, які є обов'язковими для виконання, співробітник оперативного підрозділу користується повноваженнями слідчого [5, с. 30]. А це означає, що під час огляду місця події працівник оперативного підрозділу за дорученням слідчого здійснює: 1) обхід приміщень, ділянок місцевості з метою відшукування свідків скоєного злочину; 2) збір будь-якої інформації про злочин (обставини скоєння, кількість причетних до скоєння, спосіб пересування, час та напрямки, у якому зник злочинець тощо); 3) виявлення камер відеоспостережень на будівлях, стовпах; 4) за письмовим дорученням слідчого проводить слідчі (розшукові) та негласні слідчі (розшукові) дії, при цьому користуючись його повноваженнями, тощо.

Важливим також у діяльності на місці події працівника оперативного підрозділу є встановлення: 1) часу, місця і обставин вчинення кримінального правопорушення; 2) кількості осіб, які його вчинили, їхніх прикмет; 3) наявності у них зброї, транспортних засобів, слідів на одязі чи тілі, які могли залишитися через опір потерпілих або під час подолання перешкод; 4) індивідуальних ознак викрадених речей; 5) напрямку руху осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, інших відомостей, необхідних для їх встановлення [2].

Особливістю участі працівника оперативного підрозділу є той факт, що саме він може використати наявні джерела оперативної інформації з метою розкриття кримінального правопорушення, що важливо для висунення версій, планування слідчих (розшукових) дій або негласних слідчих (розшукових) дій, а також планування розслідування загалом.

Незважаючи на те, що дільничний інспектор поліції не є обов'язковим учасником СОГ, його залучення до огляду місця події може стати корисним. Так, до повноважень **дільничного офіцера поліції** на місці події входять такі дії: 1) до прибуття СОГ забезпечити охорону місця події, вжити дій щодо збереження слідів кримінального правопорушення та в разі необхідності організувати надання невідкладної медичної допомоги потерпілим особам; 2) з'ясувати обставини вчиненого кримінального правопорушення, встановити свідків, очевидців події, прикмети правопорушників, зібрати інші відомос-

ті, що можуть бути використані як докази; 3) інформувати уповноваженого працівника чергової частини органу, підрозділу поліції про обставини вчинення кримінального правопорушення та осіб, які його вчинили, для вжиття невідкладних заходів щодо їх затримання; 4) з прибуттям СОГ негайно інформувати слідчого про одержані дані щодо обставин вчинення кримінального правопорушення та осіб, які його вчинили, для їх подальшої фіксації шляхом проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій [2]. Така діяльність дільничного офіцера поліції межує з повноваженнями на місці події працівників патрульної поліції. Їхнє завдання – належним чином спрацювати до приїзду СОГ з метою організації надання домедичної допомоги, недопущення сторонніх осіб на місце події, збереження слідової інформації та вжити інших заходів, спрямованих на забезпечення якісного проведення огляду.

З метою розшуку та затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, шляхом застосування службового собаки по запахових слідах, речах і предметах, залишених на місці події, а також з метою пошуку слідів і предметів, які мають значення для розкриття і розслідування кримінального правопорушення, слідчий може залучити до огляду **кінолога зі службовою собакою**. Однак його роль полягає не лише у зазначеному, він також бере участь у блокуванні місця вчинення кримінального правопорушення, його огляді, виявленні, фіксації, вилученні і збереженні предметів і слідів, які можуть бути використані для розшуку особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, із застосуванням службового собаки [2].

Так, кінолог з допомогою службового собаки обстежує прилеглу до місця події територію та ймовірні місця переховування особи, яка вчинила кримінальне правопорушення. Це можуть бути як частини приміщень самого місця події, так і приміщення чи прилегла територія до місця події, наприклад: горища, підвальні приміщення прилеглих будівель, незамкнені сховища, лісопаркові зони, кар'єри тощо. Коли собака взяв слід, разом з іншими працівниками поліції кінолог бере участь у переслідуванні та затриманні осіб, які підозрюються у вчиненні кримінального правопорушення.

Ще одним із видів допомоги кінолога слідчому на місці події є надання консуль-

тації щодо можливого походження запахоносіїв (слідів, предметів) виявлених на місці події, та способів їх використання для розкриття та розслідування кримінального правопорушення.

Висновки.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що роль кожного з учасників СОГ на місці події важлива та необхідна для якісного та кількісного збору криміналістично значущої інформації. Усі розглянуті вище суб'єкти разом здійснюють дуже важливі для процесу розслідування завдання, зокрема такі, як: 1) виявлення інформації про злочин та його учасників; 2) висунення попередніх версій; 3) фіксація та вилучення об'єктів, слідів та отриманих даних тощо. Оцінити роль кожного дуже важко, оскільки усі вони об'єднані єдиною метою та завданнями, дії одного з них можуть ґрунтуватися на отриманій інформації іншим учасником тощо. А це означає, що не варто виділяти окремо кожного учасника СОГ, а слід їх розглядати як єдине ціле, оскільки лише у тісній співпраці вони здатні вирішувати завдання досудового розслідування. Така взаємна праця з чітко розмежованими обов'язками кожного її учасника уможливить не лише збирання необхідної доказової бази, але й встановлення істини у кримінальному упродовженні.

Список використаних джерел:

1. Криміналістика у питаннях і відповідях : навчальний посібник / А. В. Іщенко, В. В. Пясковський, А. В. Самодін, Ю. М. Черноус та ін. К. : ТОВ «Видавництво «Центр учбової літератури», 2016. 118 с.
2. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні : Наказ МВС України № 575 від 07.07.2017. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17>.
3. Раузов Э. А., Молибога Н. П. Осмотр места происшествия. К.: РИО МВД Украины, 1994. 672 с.
4. Криміналістика : підручник / В.В. Пясковський, Ю.М. Черноус, А.В. Іщенко, О.О. Алексеев та ін. К. : «Центр учбової літератури», 2015. 704 с.
5. Кримінальний процесуальний кодекс України : чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 1 квіт. 2016 р. К.: ПАЛИВОДА А.В., 2016. 372 с.

Статья посвящена раскрытию роли некоторых участников следственно-оперативной группы в деятельности по сбору криминалистически значимой информации при осмотре места происшествия. Роль каждого из участников следственно-оперативной группы на месте происшествия важна и необходима для качественного и количественного сбора криминалистически значимой информации. Стоит не выделять отдельно каждого участника следственно-оперативной группы, а рассматривать их как единое целое, поскольку только в тесном сотрудничестве они способны решать задачи досудебного расследования.

Ключевые слова: следственно-оперативная группа, криминалистически значимая информация, досудебное расследование.

The article is devoted to the disclosure of the role of some members of the investigative and operational group in the activity of collecting criminally relevant information during the review of the place of the event. The role of each participant in the investigative and operational team at the scene is important and necessary for the qualitative and quantitative collection of criminally relevant information. It is worth not allocating each participant separately to the investigative task force, but to consider them as a whole, since only in close cooperation they are able to solve the tasks of the pre-trial investigation.

Key words: investigation-operational group, criminally relevant information, pre-trial investigation.

